

ОӘЖ:796.06

**ДЕНЕ ТӘРБИЕСІ ЖӘНЕ СТУДЕНТТІК СПОРТ: ЖАҒДАЙЫ, МӘСЕЛЕЛЕРІ
ЖӘНЕ ДАМУ БОЛАШАҒЫ**

Досжан Инжу

dshzhs@mail.ru

Л. Н. Гумилев атындағы ЕҰУ Өлеуметтік ғылымдар факультетінің
2 курс студенті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Ғылыми жетекші – А.Бидолдой

Қазақ халқының денсаулыққа, дене тәрбиесіне, оны шынықтыруға, ептілікке, қырағылыққа, мергендікке, көңіл-күйді көтеруге арналған, осы кездегі дене тәрбиесі мен спорт нышаны ерте заманда-ақ халық кәдесіне жарағандығын кейбір археологиялық деректер сөзсіз дәлелдейді. Ежелден қазақ халқы садақ ату, бәйге, күрес, көкпар, аударыспақ сияқты спорт түрлерімен айналысу арқылы денені шынықтырып қана қойған жоқ, сондай-ақ өздерін рухани жағынан да жетілдіріп, білімдерін толықтырып отырған. Студенттік спорт дегеніміз ЖОО-да базалық дене шынықтыруды қалыптастыруға бағытталған бұқаралық спорттың маңызды құрамдас бөлігі.

Студенттік спорттың ұйымдастырушылық ерекшеліктері:

- "Дене шынықтыру" пәні бойынша міндетті оқу сабақтары сағаттарында спортпен шұғылдану мүмкіндігі және қол жетімділігі;
- оқу академиялық сабақтарынан бос уақытта ЖОО спорт секциялары мен топтарында, сондай-ақ өз бетінше спортпен шұғылдану мүмкіндігі;
- қол жетімді деңгейдегі студенттердің спорттық жарыстарына жүйелі түрде қатысу мүмкіндігі.
- Дене шынықтыру бойынша оқу бағдарламасы негізгі және спорт бөлімдерінің студенттері үшін спорт түрлерін таңдау еркіндігін көздейді. Оқу процесін ұйымдастыру кезінде жеңіл атлетикаға, спорттық ойындарға, гимнастикаға және оның жекелеген түрлеріне, сондай-ақ жекпе-жекке жетекші орын беріледі.

Спорттық бағдарлау принципін қолдану таңдалған спорт түріндегі техника мен тактиканы мақсатты оқытуға және білім алушылардың денсаулық деңгейінің оң динамикасына ықпал етеді. Студенттердің спорттық дайындығы әдетте жалпы университеттегі "Дене шынықтыру" пәні бойынша бағдарлама бойынша жүзеге асырылады.

Оқу үдерісінен бос уақытта студенттер спорт секцияларында және жекелеген спорт түрлері бойынша дайындық топтарында айналыса алады. Бос уақытта спорт студенттердің дене тәрбиесінің ажырамас бөлігі ретінде жоғары оқу орындарында университет тарапынан, қоғамдық ұйымдар, коммерциялық құрылымдар, демеушілер ұйымдастырады және қаржыландырады.

Спорттық жарыстар дене шынықтыру-сауықтыру және спорттық бағыттағы іс-шараларды ұйымдастырудың неғұрлым тиімді нысандарының бірі. Олар тек мақсатты функцияны ғана емес – қарама-қайшылық жағдайында мүмкін болатын спорттық нәтижеге қол жеткізіп қана қоймайды, сонымен қатар кәсіби маңызды қасиеттер мен қабілеттердің дамуына, салауатты өмір салтын қалыптастыруға және арнайы физикалық өнімділікті арттыруға және жеке қасиеттерін тәрбиелеуге ықпал етеді. Жоғары оқу орындарында белгіленген тәртіппен әзірленген және бекітілген дене шынықтыру-сауықтыру және спорттық іс-шаралар жоспарына сәйкес бірқатар спорт түрлері: жеңіл атлетика, баскетбол, волейбол, футбол (шағын футбол), үстел теннисі, шаңғы спорты, жүзу, шахмат және т. б. бойынша жоғары оқу орындарының ішінде жарыстар ұйымдастырылады және өткізіледі.

Студенттердің спорттық жарыстарын ұйымдастырумен және өткізумен студенттердің қоғамдық спорт ұйымдары және спорттық емес бағыттағы ұйымдар айналысады. ЖОО ішіндегі қоғамдық ұйым өз қызметін ЖОО ректоратымен және дене тәрбиесі кафедрасымен тығыз байланыста жүзеге асыратын спорт клубы болып табылады.

Спорт клубының міндеттері:

- ЖОО-да дене шынықтыру мен спортты дамытуды жоспарлау бойынша жұмыс жүргізу;
- студенттердің, оқытушылар мен қызметкерлердің әртүрлі спорт түрлері бойынша, денсаулық топтарында және т. б. жүйелі сабақтарын ұйымдастыру;
- спортшылардың спорттық шеберлік деңгейін арттыруды, разрядты спортшыларды даярлауды қамтамасыз ету;
- ЖОО-ның бұқаралық дене шынықтыру және спорттық іс-шараларына (спартакиадалар, спорттық мерекелер, эстафеталар, спорттық жарыстар және т. б.) қатысу;
- студенттік жатақханаларда спорттық-бұқаралық жұмысты ұйымдастыру;

- ЖОО құрама командаларының және жекелеген спортшылардың жоғары тұрған ұйымдар өткізетін жарыстарға дайындығын жүргізу және қатысуын қамтамасыз ету (аудан, облыс, республика біріншілігі).

Жалпы, қазіргі таңда жастардың басым көпшілігінің қызығушылығы киберспортта сияқты. Киберспорт спорт түріне жата ма? деген сұраққа жауап іздемес бұрын "спорттың" не екенін зерттеп алайық [1]. "Спорт" сөзі ескі француз тіліндегі *desport* - "ойын" сөзінің қысқартылған түрі. Спорт - белгілі ережелер немесе дәстүрлерге сай көбінесе жарыс күйінде өтетін әрекет. Спорт жалпы алғанда физикалық қуаты өте маңызды болатын (жеңіске немесе жеңіліске әкелетін) әрекетті сипаттағанымен, ақыл-ой немесе құрал-жабдық сапасы да маңызды рөл атқаратын ақыл-ой спорты және мотор спортына қатысты айтылады. Адам баласы спортпен денсаулығын жақсарту, моральді және физикалық күш-жігерін арттыру мақсатында, сондай ақ өзін-өзі дамыту үшін шұғылданады [2]. Спорт сөзінің түп мағынасына сүйене отырып, кибер ойындардың да спорт екеніне көз жеткіземіз. Бірінші кезекте бұл - жарыс рухты және үздік болуға ұмтылыс. Кәдімгі спорттағыдай бұл жерде де командалар, ойыншылар, жанкүйерлер, жарыстар, бірыңғай ережелер мен тәртіптер бар. Жалпы, киберспорт Қазақстанда соңғы 15-20 жыл көлемінде бірте-бірте дамып келе жатқан сала болып отыр[3]. Тоқсаныншы жылдардың аяғында киберспорт компьютерлік клубтардағы әуесқой топтар арасындағы жарыс түрінде өтіп келсе, осыдан он жылдай бұрын киберспортпен кәсіби түрде айналысатын топтар құрылды. Мысал үшін көпшілік жастарға танымал «Gambit Esports» тобын атап өтсек болады. Қазақстаннан шыққан киберспортшылар дүниежізілік деңгейде жүлделі орындарды иелене бастады. Осы орайда Қазақстанда киберспортты дамытуға ұмтылған ұйымдар да ашыла бастады. Кем дегенде 6-7 ұйым өздерін киберспорт федерациясы ретінде жариялады. Алайда олардың қызметі тек өз елді-мекендерінің шеңберінде ғана, сол федерацияны құрған компьютерлік клубтардың негізінде ғана жүргізілді. Сондықтан Қазақстанда киберспортты жүйелі түрде дамытумен айналысатын ұйымның құрылуы көптен күткен іс-шара болды. Қазіргі таңда киберспортпен кәсіби түрде (яғни киберспорт олардың негізгі қызмет түрі болып табылады) айналысатын адамдардың саны едәуір аз. Киберспортшылардың, сонымен қатар киберспортшы болуға жаттығып жүрген адамдардың нақты саны әзірше белгісіз. Киберспорттың дамуы, әрине, жалпы экономикалық-әлеуметтік дамуы жоғары аймақтарға ғана тән. Өйткені киберспортмен шұғылдану үшін өте күшті компьютерлер қажет, интернет желісінің жылдамдығы өте жоғары болуы керек [4]. Сондықтан, бүгінгі таңда киберспорт тек Алматы, Астана және өзге де ірі қалаларда дамып жатыр. Тағы бір мәселе әр спорт түрінде өзіндік қағидалары бар сияқты киберспорттың негізгі қағидалары мынандай – спортшылардың бастапқы мүмкіндіктері тең, ешқандай кездейсоқтықтар әсер етпейді, жеңіске тек киберспортшының ойлау қабілеті және реакция жылдамдығы әсер етеді. Ал киберспорттың ең негізгі басты тірегі – бұл стратегиялық ой, топ ішіндегі жұмысты дұрыс ұйымдастыра білу. Өйткені көп жағдайда клавиатура мен компьютерлік тышқанды тез баса алатын қатысушылар емес, өздерінің стратегиясын дұрыс ойлай білген қатысушылар жеңіп шығады. Сондықтан, жастайынан киберспортпен қызыққан балалар, болашақта стратегиялық ойлауға қабілеттері өте жоғары болады. Киберспорт ресми спорт түрі болғандықтан, оның дамытудың стратегиясы даярлануы керек, осы саладағы кәсіби жаттықтырушылар мен судьялар іріктелуі тиіс, киберспортшыларды даярлаудың әдіснамасы қалыптастырылуы керек, сонымен қатар киберспортшыларға қаржылай қолдау көрсетудің нақты механизмі даярлануы керек деп тұжырымдауға болады. Спортты дамыту үшін бизнестің әлеуметтік жауапкершілігі механизмін іске қосып, қаржылы кәсіпорындарды спорт нысандарын салуға, спорт саласын қаржыландыруға тарту қажет. Спорттың дамуы, оның ішінде маңызды спорттық жетістіктер мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық ілгерілеуіне де байланысты. Мемлекет спорт саласына тиісті деңгейде қолдау көрсетсе, спортшылар да тиісті дәрежеде дайындалып, соның арқасында жоғары спорттық нәтижелерге қол жеткізе алады [5]. Спорттың даму деңгейі мен халықтың дене шынықтыруға деген немқұрайдылығы экономикалық өрлеуге кері ықпалын тигізуі мүмкін.

Әрине, мейлінше дені сау, даярлығы жан-жақты халық мемлекеттің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға да барынша үлес қосады. Сондықтан, бұқаралық спорт бүгінгі Қазақстан қоғамын алға жетелеу және ұлттық стратегиялық мүдделерге жету үшін ауадай қажет екенін түсінгеніміз абзал.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Игра как бизнес. От мечты до релиза / А. Савченко — «Эксмо», 2020
2. Киберспорт признали официальным видом спорта в Казахстане. Как развивается эта индустрия? // <https://informburo.kz/stati>
3. Киберспорт в Казахстане // <https://ru.wikipedia.org/wiki>
4. Твой путь в киберспорт / М. Дайвер — «Попурри», 2016
5. Qazaq cybersport federation // <https://qcf.kz/kz>